

ĐÁI THÁO ĐƯỜNG

BS. HUỲNH THỊ VŨ QUỲNH

MỤC TIÊU

1. Giải thích được cơ chế bệnh sinh của ĐTĐ
2. Trình bày triệu chứng LS, CLS của ĐTĐ 1
3. Trình bày được tiêu chuẩn Δ ĐTĐ theo ADA.
4. Trình bày được nguyên tắc điều trị ĐTĐ 1
5. Trình bày được biến chứng của ĐTĐ
6. Phân biệt ĐTĐ típ 1 và 2

Chẩn đoán ĐTĐ theo ADA, WHO

NỘI DUNG

1. ĐẠI CƯƠNG
2. PHÂN LOẠI
3. NGUYÊN NHÂN VÀ SINH LÝ BỆNH
4. CHẨN ĐOÁN
5. ĐIỀU TRỊ
6. BIẾN CHỨNG
7. PHÂN BIỆT ĐTĐ TYPE 1 VÀ 2

ĐẠI CƯƠNG

- ĐTĐ: rối loạn chuyển hóa **mạn tính** do thiếu Insuline hoặc do khiếm khuyết tác động của Insuline.
- Nam = nữ.

Mọi tuổi; 5-7 tuổi; 11-13 tuổi; < 2 tuổi: 8%

Sơ sinh: < 0,3%. → Nghĩ ngay đến đột biến gen

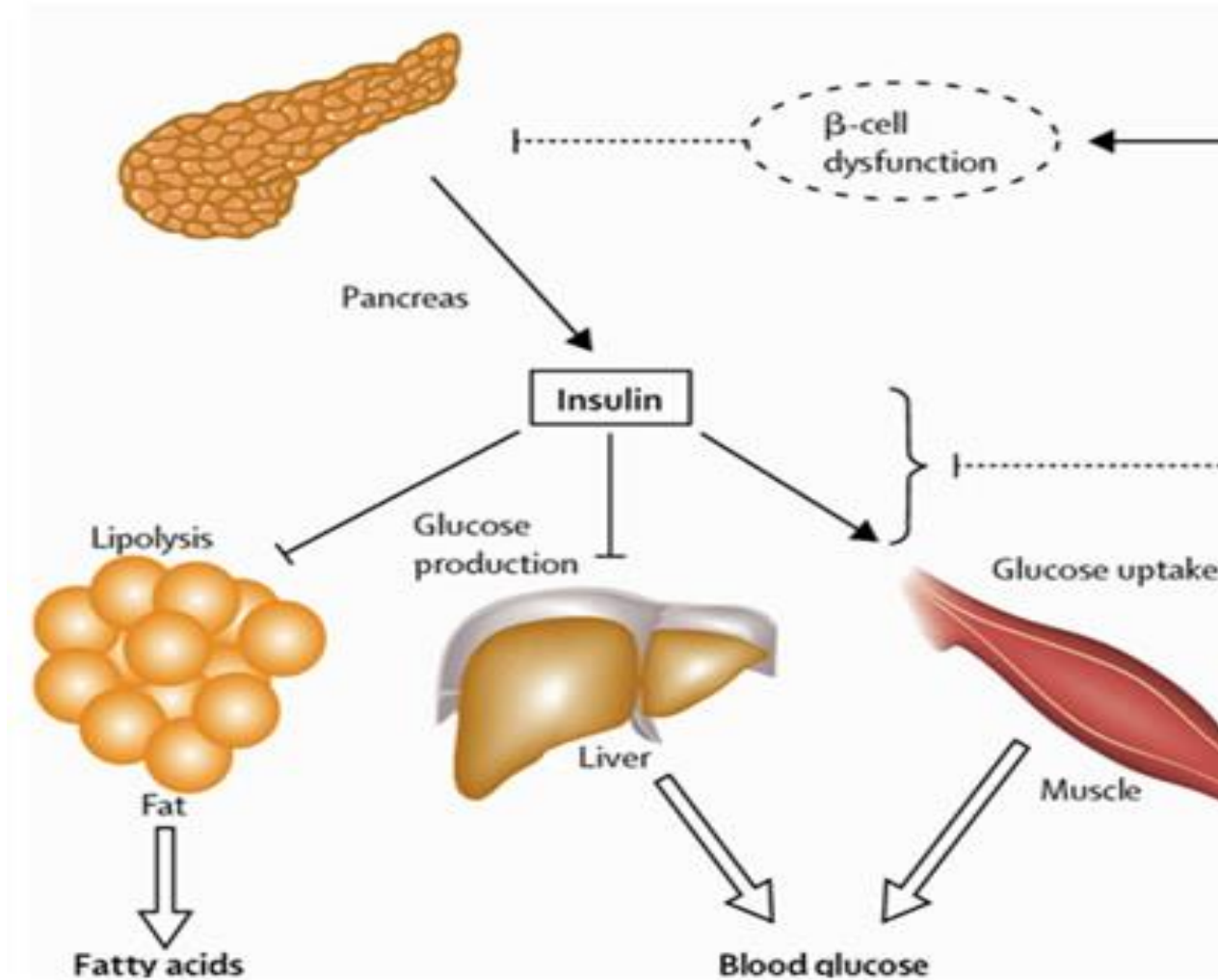
*-Khi cơ thể bị stress tiết ra rất nhiều hormone tăng đường huyết
→ gây ra tăng ĐH cấp tính, thoáng qua và tự hết (tùy theo mức
độ tăng ĐH mà điều trị insulin hoặc để im)*

*-Từ 5-7t, hệ miễn dịch phát triển mạnh, đi ra ngoài txuc vs môi trường
nên dễ phát bệnh*

11-13t: dậy thì → nhu cầu sử dụng insulin tăng

ĐẠI CƯƠNG

*Insulin do tb b
tụy tiết ra, mô
đích: mô cơ, mô
gan, mô mỡ*

ĐẠI CƯƠNG

Tác dụng của Insulin

- **Biến dưỡng glucid để ↓ glucose máu:**
  - Tăng tiêu dùng: ↑ vận chuyển glucose vào tế bào, ↑ oxy hoá G ở mô, ↑ chuyển G thành acide béo ở gan, ↑ dự trữ glycogen ở gan và cơ.
  - Giảm sản xuất: ↓ tạo đường mới, ↓ chuyển glycogen thành G ở gan.
- **Biến dưỡng lipid:** ức chế Lipase, ↑ tổng hợp FA ở gan và TG ở tế bào mỡ → *Insulin rất dễ làm tăng cân*
- **Biến dưỡng protid:** ↑ tổng hợp protein *Li giải cơ → teo cơ*
- **Tăng vận chuyển Kali vào trong tế bào** → TH toan nặng: *truyền insulin phải truyền thêm kali để tránh hạ K⁺ máu*

ĐẠI CƯƠNG

- **Nhu cầu Insuline:** phụ thuộc
  - Cân nặng: 0,75 U/kg/ngày
  - Dậy thì: 1 U/kg/ngày
  - Thức ăn: 1-2 U/ 10g Glucose
  - Giảm với hoạt động của hệ cơ
  - Tăng nhu cầu: stress, nhiễm trùng, phẫu thuật, chấn thương

Phân loại (ADA)

Đái Tháo Đường

Type 1

Thiếu hụt tuyệt đối Insulin

Type 2

*Đề kháng insulin → gđ
đầu tăng tiết insulin, gđ
sau giảm tiết I, tb bị
phá hủy → phụ thuộc I*

Các dạng đặc
biệt khác

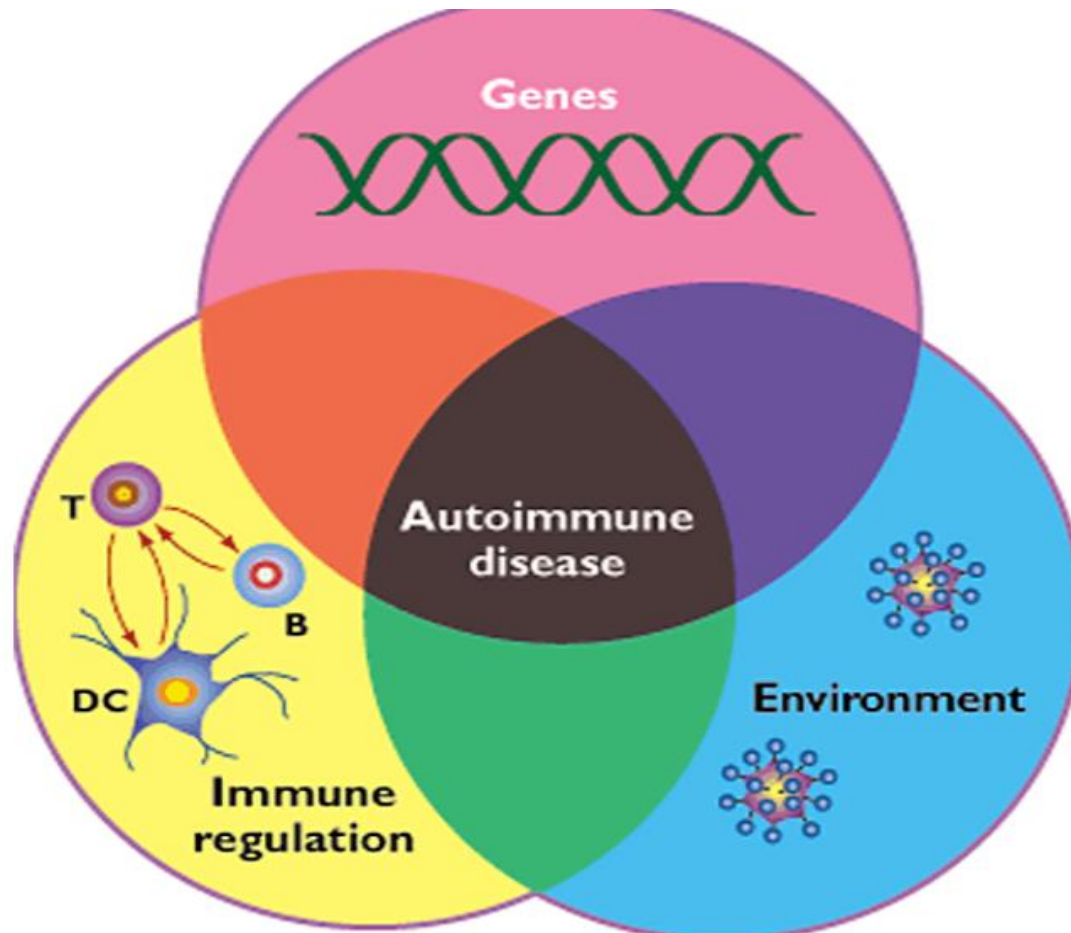
Sau chấn thương tụy, cắt tụy

ĐTĐ thai kỳ

*Xảy ra khi mang thai k có
bằng chứng ĐTĐ trước đó.
Hết mang thai sẽ ổn
Nguy cơ ĐTĐ sau đó rất cao*

NGUYÊN NHÂN & SINH LÝ BỆNH

Nature Immunology 2, 759 - 761 (2001)

NGUYÊN NHÂN & SINH LÝ BỆNH

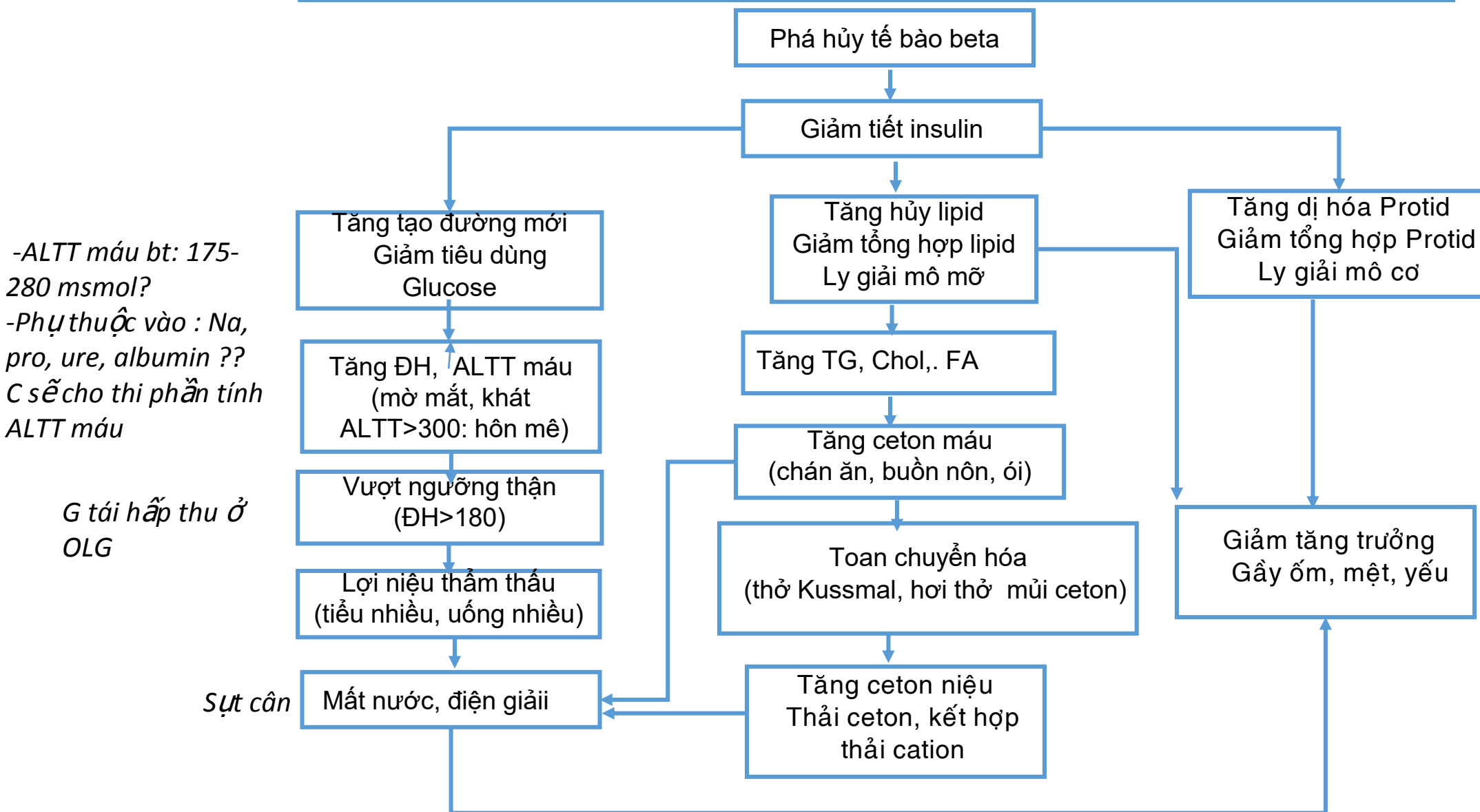

- **Di truyền:** 19,2% có tiền sử gia đình.
- **Bệnh lý:** - stress $\rightarrow$ $\uparrow$ stress hormone $\rightarrow$ $\uparrow$ ĐH.
  - nhiễm trùng $\rightarrow$ tổn thương tế bào B (trực tiếp)
tiết yto miễn dịch $\rightarrow$ tác động luôn tb b (cúm, quai bị, rubella...).
  - thuốc $\rightarrow$ ảnh hưởng đến tế bào B
(diệt chuột, cortisol, interferon...).
- **Tự miễn:** 80-90% có KT chống tế bào đảo (ICA, anti-GAD) *h ms làm được 2 cái này thôi (hòa hảo làm)*
30-40% có KT chống Insuline (IAA) *Sự xhien kháng thể có thể đồng thời*

ĐTĐ qua cơ chế tự miễn $\rightarrow$ typ 1A

ĐTĐ gây độc trực tiếp $\rightarrow$ typ 1B

NGUYÊN NHÂN & SINH LÝ BỆNH

CHẨN ĐOÁN

• 3 Hoàn cảnh phát hiện:

- Bệnh sử gợi ý TĐ (tiểu ↑, ăn ↑, uoáng ↑, gầy).
- Đường niệu (+).
- Biểu hiện của toan chuyển hóa ± RL tri giác.

TC quan trọng là uống nhiều, tiểu nhiều, còn ăn bình thường.

Typ 1 thường TC rầm rộ

Typ 2 thường k triệu chứng (béo phì,...)

• Chẩn đoán dựa vào:

- LS: tiểu, uống, ăn nhiều; sụt cân.
- CLS: ĐH ↑ (BT: 75-115mg%) ± ↑ cétones máu
Đường niệu (+) ± cétones niệu
↓ Insuline máu ≤ 10μU/ml (BT: ≥ 20μU/ml)

Cơ nào cần nghĩ tới khi có ls như bên:

- ĐTĐ

- Suy tuyến thượng thận (do thiếu aldosterol gây giảm hấp thu muối nước ở OLX)

- Đái tháo nhạt: thiếu hormone ADH (tỉ trọng giảm (< 1.005))

- Bệnh lí ống thận BS: tổng trạng bé nhỏ, tiểu nhiều từ lúc ms sinh

CHẨN ĐOÁN

Tiêu chuẩn chẩn đoán ĐTĐ theo ADA:

1. HbA1C $\geq 6.5\%$ (XN đã được chuẩn hóa theo chương trình chuẩn hóa HbA1C quốc gia) HOẶC
2. ĐH tương lúc đói ≥ 126 mg/dL (7.0 mmol/L) (nhịn ăn ít nhất 8h) HOẶC
3. ĐH tương 2 giờ sau làm nghiệm pháp dung nạp glucose (*1.75g/kg uống trong 5ph*) ≥ 200 mg/dL (11.1 mmol/L) HOẶC
4. Có triệu chứng của tăng ĐH + một mẫu ĐH tương bất kỳ ≥ 200 mg/dL (11.1 mmol/L).

Trong trường hợp không có triệu chứng lâm sàng rõ ràng, tiêu chuẩn 1-3 nên được lập lại ít nhất 2 lần để chẩn đoán xác định

CHẨN ĐOÁN

• Phân độ nặng

Độ 1: ↑ĐH, ĐN(+) tiểu, ăn, uống nhiều.

Độ 2: thêm ↑cétones máu, cétones niệu (+).

Độ 3: thêm toan máu, thở nhanh, mệt,
 $\text{HCO}_3^- < 15\text{mEq/L}$, $\text{pH} < 7,3$.

Độ 4: nhiễm cétoacides, RL tri giác.

-Độ 1 nằm phòng ngoài

-Độ 2 trở lên là đe dọa tính mạng --> nằm phòng theo dõi (box)

-Độ 3-4: nằm hồi sức

-Cho nv khi phát hiện ĐTD typ 1 lần đầu để theo dõi sát, hỗ trợ, tư vấn, huấn luyện tiêm thuốc tại nhà cho bn

ĐIỀU TRỊ

MEDEM

M: medication: thuốc

E: exercise : thể dục

D: diet: chế độ ăn

E: education: giáo dục

M: monitoring: theo dõi

ĐIỀU TRỊ

Thể điển hình = không nhiễm cétoacides

• **Cách dùng Insuline:** Dùng 2 liều 1 ngày (6h sáng, 6h chiều), thuận tiện hơn

- 0,5-1U/kg/ngày (SC, IM, vị trí).
- 2/3 sáng + 1/3 chiều, trước ăn 15-30 phút.
- Ins nhanh/ Ins chậm = 1/2 - 1/3. NPH: dùng kéo dài 12h (nền)
- $\uparrow\downarrow$ liều 10-15% mỗi ngày phụ thuộc lâm sàng.
- Lý tưởng: ĐH lúc đói = 80mg%.
- Tác dụng phụ: hạ ĐH, kháng Insuline, dị ứng.

Rút lọ nhanh trước, rút lọ chậm $\rightarrow$ tiêm????????????

Để bị hạ đường huyết nên ăn tằm 6 củ (3 chính 200kcal, 3 phụ 100kcal)

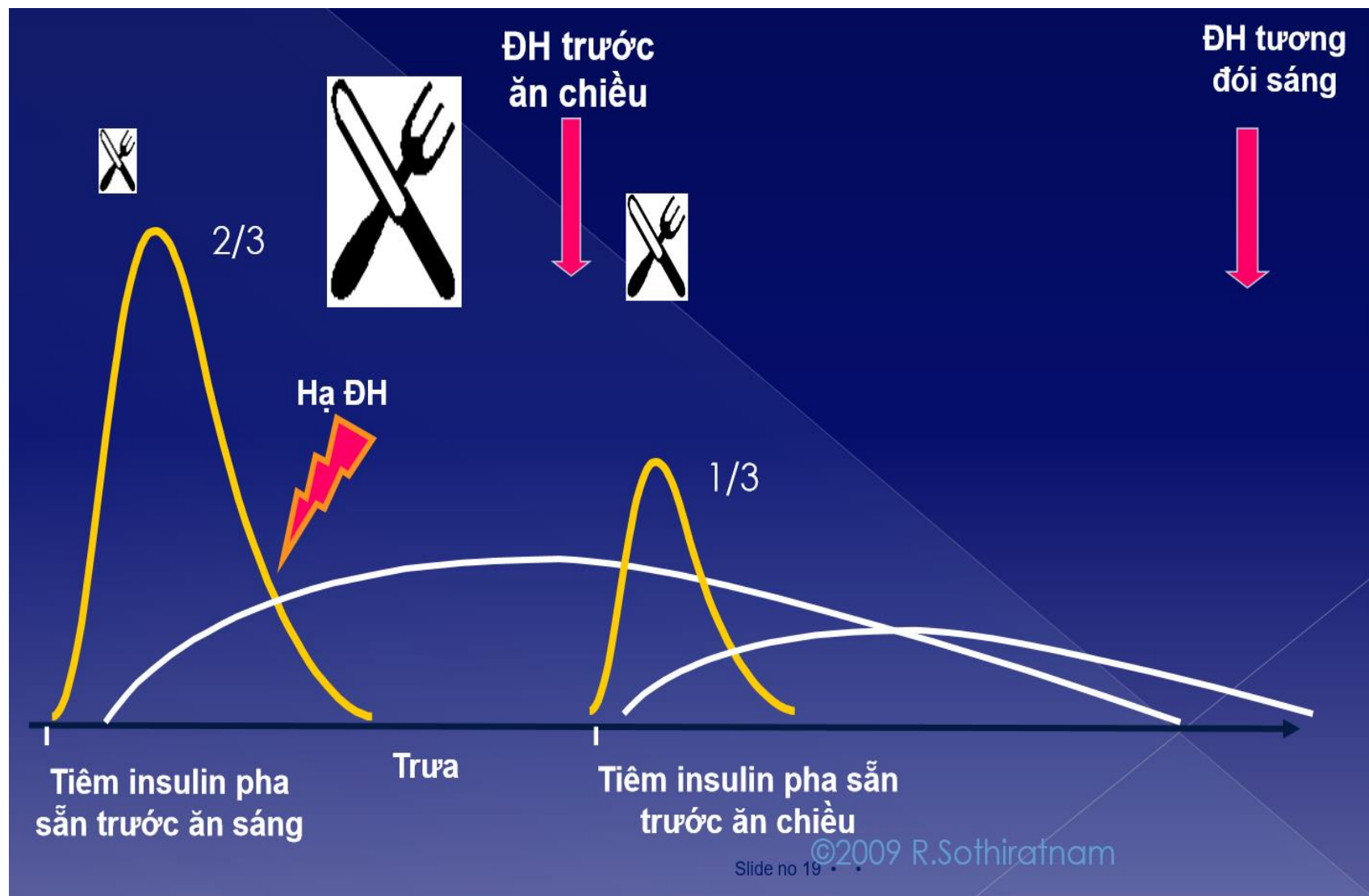
ĐIỀU TRỊ

Bất lợi:

- hạ ĐH cử 9h sáng
→ cho bn ăn thêm những cử phụ
- cử ăn trưa k có td
nhanh → tăng ĐH
sau ăn trưa → dẫn
đến BC về sau

Vd: cử 12h đh hạ
nhiều quá → giảm
bớt liều nhanh buổi
sáng
Cử 18h tăng ĐH →
tăng liều chậm buổi
sáng lên

ĐIỀU TRỊ

Phác đồ tăng cường *Bắt chước Ins sinh lý trong cơ thể → hạn chế biến chứng*

Insulin nền+bolus *loại tác dụng kéo dài (24h: lantus, detemii, glargin) + bolus tùy theo mỗi bữa ăn loại tác dụng nhanh (Actrapid: đỉnh 30ph sau ăn và kéo dài 4t), (Novorapid: đỉnh 15ph sau ăn) (bắt lợi: tiêm nhiều mũi, khó tuân thủ điều trị)*

Insulin nền (glargin): 40-50%

Insulin bolus (tác dụng nhanh): trước bữa ăn tùy thuộc vào lượng carbohydrate.

-Trung bình cần 1 đơn vị insulin để bao phủ 20 grams carbohydrate ở trẻ nhỏ (1-6 tuổi), 10-12 grams ở trẻ lớn và 8-10 grams/ dậy thì.

Bơm ins: liên tục như bơm tiêm tự động, set up bơm bolus thêm khi ăn, tiêm dưới da. Thay thế như tự nhân tạo
Bắt lợi: máy hư, tắc → BC cấp, mất tiền

ĐIỀU TRỊ

- **Dinh dưỡng** *không ăn quá nhiều, nhưng phải ăn đủ chất*
  - Năng lượng: $1000 \text{ Kcal} + (100 \text{ Kcal} \times \text{tuổi})$.
  - 55% G, 30% L, 15% P.
  - Cung cấp các sinh tố, chất xơ, yếu tố vi lượng (Fe, I ...).
  - Hạn chế thức ăn có đường, béo động vật.
- **Hoạt động**
  - Cần ↑ dần cường độ, rèn dai sức.

Ăn khoai lang, khoai mì, gạo lứt: loại tăng G chậm thì nên ăn

ĐIỀU TRỊ

- **Theo dõi:** biết cách tự kiểm soát.
  - ĐN trước bữa ăn chính.
  - ĐH ít nhất 1 lần (3-4 giờ sáng).
  - Cétones thường xuyên.
  - Cân nặng mỗi ngày.
  - Giữ vệ sinh thân thể.

Thử ĐH: thử thường xuyên trong những ngày e bé bệnh

ĐIỀU TRỊ

- **Lâu dài:**
  - mỗi tháng: cân, HA, ĐNhiệu, ĐH.
  - mỗi quý: tim mạch, thận, chân, lipide máu.
  - 6 tháng: FO (khám mắt)
  - mỗi năm: cấy nước tiểu, đạm niệu 24 giờ.
  - 2-3 năm: mạch máu võng mạc, điện cơ.

BIẾN CHỨNG

BIẾN CHỨNG CẤP

Hôn mê nhiễm cetoacide

Bỏ điều trị insulin hoặc có yếu tố thuận lợi (Stress, NT...)

Trên bệnh nhân xuất hiện

- RL tri giác: lơ đãng, lơ mờm hôn mê, dấu TKĐV (-)
- Mất nước .
- Toan máu: thở Kussmaul, hơi thở mùi ceton, $\text{HCO}_3^- \leq 15\text{mEq/L}$, $\text{pH} \leq 7,3$
- Đường huyết $\geq 300\text{mg\%}$.
- Ceton máu $\uparrow$ cao. Ceton niệu (+).

BIẾN CHỨNG

BIẾN CHỨNG CẤP

Hôn mê tăng ALTT huyết tương

- Ít gặp ở trẻ em
- ALTT huyết tương ≥ 330 mosm/kg, $\text{ĐH} \geq 600$ mg%
- T/C thần kinh: co giật, yếu 1.2 người, Babinski (+)
- Ceton máu không tăng, $\text{pH} > 7,3$, $\text{HCO}_3 > 15$ mEq/L
- Tử vong cao vì phát hiện chậm
- Điều trị: NaCl 4,5 ‰ $\rightarrow \text{ĐH} \leq 300$ mg% mới cho dd G 5%. Insuline giờ thứ 2 sau truyền dịch.

BIẾN CHỨNG

BIẾN CHỨNG CẤP

Hạ đường huyết (*quan trọng nhất*)

- Nhức đầu, hoa mắt, lú lẫn, bứt rứt, co giật
- Run, nhịp tim nhanh, vã mồ hôi, hoa mắt
- ĐH < 40mg%, ĐN (-)
- Do điều trị quá liều, vận động ↑, dinh dưỡng kém, bệnh lý kèm theo.

Thử 10 lần mà >2 lần hạ ĐH, xem xét coi mình có xài thuốc quá tay k

BIẾN CHỨNG

BIẾN CHỨNG MẠN

Hiếm, > 10 năm.

- **Biến chứng về mạch máu:**

- Xơ cứng động mạch (vành, não, ngoại biên).
- Thận: tiểu đạm, suy thận.
- Vỡ mạch: - vi mạch lựu, xuất huyết.
- ↓ thị lực, bong võng mạc → mù.

BIẾN CHỨNG

BIẾN CHỨNG MẠN

Biến chứng về thần kinh:

- Mất cảm giác (đau), viêm đa thần kinh.
- Liệt TK sọ não, RL TK thực vật (TC, ↓HA).

Biến chứng nhiễm trùng:

- Da (20%), tiểu, phổi.
- Loét chân.
- Nấm (Candida), vi trùng (Strep, Staph, Vt Gr-).

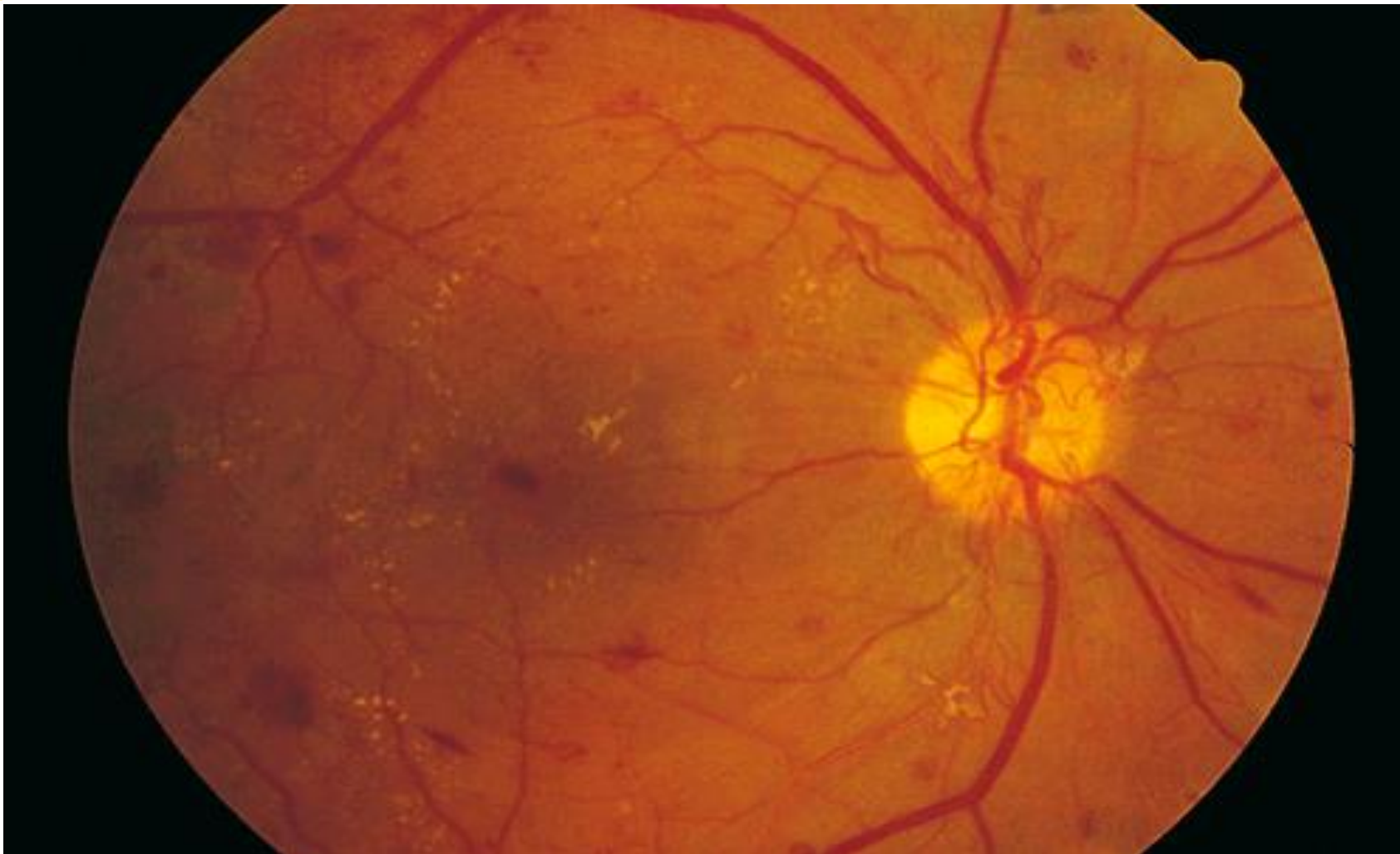
Bàn chân là BC đặc biệt :

- Tk : vi chấn thương, ngày càng nặng
- Mm: nuôi kém
- Ntrung

BIẾN CHỨNG

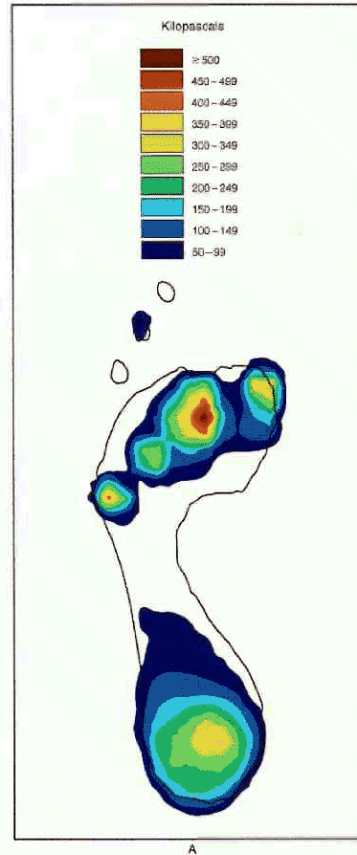

*Điểm xuất tiết,
xuất huyết võng
mạc*

BIẾN CHỨNG

Vùng màu xanh đậm: ít chịu áp lực nhất, vùng màu đỏ cao nhất
→ loét chỗ lòng phía ngón 2 là nhiều nhất: tạo đường dò rất sâu, có thể tháo khớp luôn

- Mình phải phục hồi biến chứng cấp tính
  - Tránh xảy ra bc mạn tính
- kiểm soát đường huyết tốt (phối hợp thuốc cho tốt)

PHÂN BIỆT ĐTĐ TYPE 1 VÀ 2

- **Thể trọng:** BN ĐTĐ type 2 thường thừa cân. BN ĐTĐ type 1 thường không có thừa cân và có bệnh sử sụt cân gần đây.
- **Tuổi:** BN ĐTĐ type 2 thường khởi phát sau tuổi dậy thì (trung bình 13,5). Tuổi biểu hiện của ĐTĐ type 1 có 2 đỉnh là 5-7 tuổi và đỉnh trước hay sau dậy thì (11 – 13 tuổi)
- **Kháng insulin:** BN ĐTĐ type 2 thường có những bệnh đi kèm với đề kháng insulin như dày sừng tăng sắc tố, THA, rối loạn lipid máu, buồng trứng đa nang.

PHÂN BIỆT ĐTĐ TYPE 1 VÀ 2

- **Tiền sử gia đình:** BN ĐTĐ type 1 và 2 có thể có liên quan họ hàng chặt chẽ, tuy nhiên ĐTĐ type 2 hay gặp hơn.
- **Chủng tộc:** ở Hoa Kỳ, hầu hết BN ĐTĐ type 2 là người Mỹ da đen, người Mỹ bản xứ và người Mỹ gốc Châu Á.
- **Nhiễm toan keton:** BN ĐTĐ type 1 hay bị DKA so với ĐTĐ type 2 nhưng biểu hiện này không phải hiếm gặp ở bệnh nhi ĐTĐ type 2.
- **Gợi ý ĐTĐ type 1:** có kháng thể kháng tiểu đảo (IAA, ICA, GAD, IA-2).

Nghi ngờ ĐTĐ type 1: ↓ insulin và peptic C (*tiết ra cùng lúc vs ins, nếu peptic C tăng → gợi ý typ 1*)

Phải nhớ có những typ monogenic, k phải 1 và 2

ĐTĐ typ 1, sơ sinh k tầm soát (do k cải thiện tiên lượng cho tới khi có triệu chứng

ĐTĐ typ 2 tầm soát cho người có yếu tố nguy cơ thôi